

РОЗРОБКА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІОНАЛІВ/ФАХІВЦІВ З ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ З ГАРМОНІЗАЦІЄЮ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ РАМОК КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ГОТОВНІСТЮ ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

¹ Шкробанець І.Д.

¹ Махнюк В.М.

² Паламар Б.І.

³ Петриченко О.О.

⁴ Іванько О.М.

¹ Державна установа
«Інститут громадського
здоров'я ім. О.М. Марзєєва
Національної академії
медичних наук України»,
м. Київ, Україна

² Навчально-науковий
інститут громадського
здоров'я та профілактичної
медицини Національного
медичного університету
імені О.О. Богомольця,
м. Київ, Україна

³ Національна академія
медичних наук України,
м. Київ, Україна

⁴ Науково-дослідний
інститут проблем
військової медицини
Української військово-
медичної академії,
м. Київ, Україна

■ **МЕТА.** Метою дослідження є обґрунтування необхідності та значущості розробки професійних стандартів для професіоналів/фахівців з громадського здоров'я у галузі охорони здоров'я як ефективного механізму підвищення санітарно-епідеміологічної безпеки в умовах гармонізації з ЄС та реагування на надзвичайні ситуації в Україні.

■ **МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ.** У дослідженні використано методи системного, порівняльного та логіко-правового аналізу нормативно-правової бази у сфері громадського здоров'я в Україні, ВООЗ та Європейському Союзі.

■ **ОГЛЯД.** Національна система регулювання професійної підготовки кадрів у сфері громадського здоров'я, зокрема фахівців із вищою немедичною освітою, перебуває на етапі становлення та інституціоналізації.

■ **ВИСНОВКИ.** Розробка та впровадження професійних стандартів для фахівців із громадського здоров'я з вищою немедичною освітою є стратегічно важливим кроком для України. Це забезпечить: підвищення кадрового потенціалу завдяки системному визначенню знань, навичок і ставлень (K/S/A), що сприятиме формуванню інтегрованих кваліфікацій і розвитку міждисциплінарних компетентностей; гармонізацію з європейськими та міжнародними нормами через інтеграцію підходів ВООЗ-ASPHER, Європейської рамки кваліфікацій та Директиви 2005/36/ЄС, що забезпечить порівнянність кваліфікацій, сприятиме мобільності працівників і підвищенню якості послуг; посилення культури безпеки пацієнтів шляхом включення алгоритмів оцінювання культури безпеки до професійних стандартів, що закріпить превентивні заходи, етичну відповідальність, прозорість звітування та командну взаємодію; впровадження індексів готовності та моніторингу ефективності на основі показників РНЕР, що створить кількісну базу для оцінювання підготовленості установ і персоналу та дозволить щорічно оновлювати стандарти; підтримку безперервного професійного розвитку шляхом впровадження рамки компетентностей і показників готовності, які ляжуть в основу CPD-програм для актуалізації знань і навичок у сфері надзвичайного реагування, що підвищить стійкість системи охорони здоров'я у воєнний та післявоєнний періоди. У цілому, науково обґрунтована розробка сучасного професійного стандарту у сфері громадського здоров'я підвищить адаптивність національної системи охорони здоров'я до кризових викликів, зміцнить санітарно-епідеміологічну безпеку населення та сприятиме інтеграції українських фахівців у європейський і глобальний професійний простір.

■ **КЛЮЧОВІ СЛОВА:** професійні стандарти, громадське здоров'я, немедична освіта, санітарно-епідеміологічна безпека, кризова підготовка, ВООЗ, Європейський Союз.

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL STANDARDS FOR PUBLIC HEALTH PROFESSIONALS/SPECIALISTS IN UKRAINE WITH HARMONIZATION TO EUROPEAN FRAMEWORKS AND EMERGENCY PREPAREDNESS

¹ Shkrobanets I.D.

¹ Makhniuk V.M.

² Palamar B.I.

³ Petrychenko O.O.

⁴ Ivanko O.M.

¹ State Institution
«Marzieiev Institute
for Public Health
of the National Academy
of Medical Sciences
of Ukraine», Kyiv, Ukraine

² Educational and scientific
Institute of public health

■ **THE AIM.** The aim of this study is to substantiate the necessity and relevance of developing professional standards for public health professionals/specialists in the healthcare system as an effective tool to enhance sanitary and epidemiological safety in the context of EU harmonization and preparedness for emergency situations in Ukraine.

■ **MATERIALS AND METHODS.** The study employed methods of systemic, comparative, and legal-logical analysis of the regulatory framework in the field of public health in Ukraine, WHO, and the EU.

■ **REVIEW.** The national system for regulating professional training in public health, particularly for specialists with higher non-medical education, is currently in the process of development and institutionalization.

■ **CONCLUSIONS.** The development and implementation of professional standards for public health professionals with higher non-medical education in preventive healthcare is a strategically important step for Ukraine. It will ensure: enhanced workforce capacity through a systematic definition of knowledge, skills, and attitudes (K/S/A), facilitating the formation of integrated qualifications and interdisciplinary competencies; harmonization with European and international standards via the integration of WHO-ASPHER approaches, the European Qualifications Framework, and Directive 2005/36/EC, promoting qualification comparability, labor mobility, and improved healthcare service quality; strengthening of patient safety

and preventive medicine,
O.O. Bohomolets National
medical university,
Kyiv, Ukraine

³ National academy of medical
sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

⁴ Research Institute
of military medicine
problems, Ukrainian
military medical academy,
Kyiv, Ukraine

culture by incorporating safety culture assessment algorithms into professional standards, reinforcing preventive measures, ethical accountability, transparent incident reporting, and teamwork; implementation of readiness indices and performance monitoring using PHEP indicators, providing a quantitative basis for assessing institutional and workforce preparedness and enabling annual monitoring and continuous improvement; support for continuous professional development through competency frameworks and readiness indicators, serving as the foundation for CPD programs to maintain up-to-date knowledge and skills in emergency response, increasing the resilience of the healthcare system in wartime and post-war conditions. Overall, the scientifically grounded development of a modern professional standard in the field of public health will enhance the adaptability of the national healthcare system to crises, improve sanitary and epidemiological safety, and promote the integration of Ukrainian professionals into the European and global public health workforce.

■ **KEYWORDS:** *professional standards, public health professionals/specialists, non-medical education, sanitary and epidemiological safety, emergency preparedness, WHO, European Union.*

ВСТУП

Одним із ключових напрямів зміцнення системи охорони здоров'я в Україні є розвиток кадрового потенціалу фахівців у сфері громадського здоров'я. Громадське здоров'я виступає стратегічною основою державної політики, охоплюючи комплекс заходів із профілактики захворювань, збереження та зміцнення здоров'я населення, а також забезпечення санітарно-епідеміологічної безпеки.

У сучасних умовах глобальних викликів — пандемій, воєнних конфліктів, зростання антимікробної резистентності та змін клімату — ефективність функціонування системи громадського здоров'я та забезпечення безпеки пацієнтів набувають особливої ваги. Це особливо актуально для України в умовах воєнного стану, коли навантаження на медичну інфраструктуру зростає, а ризики для здоров'я пацієнтів і медичних працівників значно підвищуються.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає безпеку пацієнтів як один із пріоритетних напрямів розвитку глобальної системи охорони здоров'я та наполягає на інтеграції цього компонента в підготовку фахівців з громадського здоров'я. Відповідно до міжнародних та європейських стандартів, розвиток кадрового потенціалу у цій сфері має ґрунтуватися на компетентнісному підході, що поєднує профілактичні стратегії, ефективний інфекційний контроль, епідеміологічний нагляд і готовність до реагування на надзвичайні ситуації.

Враховуючи ці вимоги, в Україні постає нагальна потреба у розробці та впровадженні сучасного професійного стандарту для фахівців з громадського здоров'я. Це дозволить підвищити рівень санітарно-епідеміологічної безпеки, посилити захист здоров'я населення і забезпечити стійкість національної системи охорони здоров'я до кризових викликів.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності і значущості розробки професійних стандартів для професіоналів/фахівців з вищою немедичною освітою медико-профілактичної справи у сфері охорони здоров'я як дієвого механізму підвищення санітарно-епідеміологічної безпеки в умовах надзвичайних ситуацій в Україні.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

У роботі застосовано методи системного, порівняльного та логіко-правового аналізу нормативно-правової бази у сфері громадського здоров'я в Україні, ВООЗ та Європейського Союзу (ЄС).

ОГЛЯД

Національна система регулювання професійної підготовки кадрів у галузі охорони здоров'я, зокрема фахівців із громадського здоров'я, які мають вищу немедичну освіту, наразі перебуває на етапі становлення та інституціоналізації.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» (стаття 50) передбачає участь Міністерства охорони здоров'я України у розробленні професійних стандартів для відповідних категорій працівників. Водночас, на практиці професійні стандарти для фахової вищої освіти в галузі громадського здоров'я ще не були розроблені та затверджені, що ускладнює формування єдиних підходів до професійної кваліфікації таких спеціалістів.

Сучасне законодавче оновлення системи кваліфікацій у державі здійснюється відповідно до потреб ринку праці та уніфікації з європейськими стандартами. Відповідні положення містяться у Законах України: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення національної системи кваліфікацій відповідно до актуальних потреб ринку праці» від 15 квітня 2025 року № 4353-IX

та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій» від 1 квітня 2022 року № 2179-IX. Зазначені нормативні акти внесли зміни до Кодексу законів про працю України, зокрема до статті 41, де вперше запроваджено термін «професійна кваліфікація (повна професійна кваліфікація)». Вона визначається як стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей і/або результатів навчання, підтверджених уповноваженим суб'єктом відповідно до чинного законодавства, що дає змогу виконувати трудові функції, визначені професійним стандартом.

Також, у статті 42 КЗпП подано визначення професійного стандарту як нормативно затверджених вимог до компетентностей працівників, які формують основу для встановлення професійних кваліфікацій. Ці положення слугують ключовими нормативно-правовими орієнтирами для оновлення моделі професійної підготовки фахівців у галузі охорони здоров'я, включаючи спеціалістів із громадського здоров'я.

Відповідно до статті 96 КЗпП, професійні стандарти також є елементом формування тарифної системи оплати праці, яка передбачає диференціацію заробітної плати з урахуванням складності виконуваних робіт та рівня кваліфікації працівників. У разі відсутності затверджених професійних стандартів, як тимчасовий нормативний орієнтир використовуються кваліфікаційні характеристики, наведені в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 78 «Охорона здоров'я»), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 року № 117 (в редакції наказу МОЗ України від 24 лютого 2025 року № 307), погодженому з Міністерством праці та соціальної політики України.

Нині чинні кваліфікаційні характеристики професій, викладені в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників (2002), не відповідають сучасним вимогам та викликам у сфері охорони здоров'я. У зв'язку з цим Міністерство охорони здоров'я України здійснює поступовий перехід від застарілих кваліфікаційних описів до повноцінних професійних стандартів, орієнтованих на результативність, компетентність та відповідність потребам системи охорони здоров'я й вимогам Європейського Союзу.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 р. № 34-р, яким схвалено Стратегію розвитку системи охорони

здоров'я до 2030 року (далі — Стратегія), одним із ключових її завдань є забезпечення єдиного медичного простору з уніфікованими підходами до кадрової політики, підготовки фахівців і організації медичних послуг незалежно від форми власності чи територіального розташування.

У цьому контексті формування професійних стандартів для фахівців із громадського здоров'я розглядається як невід'ємна частина розвитку кадрового потенціалу галузі. Особливу увагу в межах реалізації оперативної цілі 6 Стратегії приділено посиленню спроможності системи громадського здоров'я до реагування на надзвичайні ситуації та глобальні загрози. Зокрема, наголошується на:

- необхідності розбудови кадрового потенціалу, включаючи фахівців із лабораторної справи, біобезпеки, якості, секвенування, а також фахівців, що залучаються до реагування на НС радіаційного, хімічного, біологічного та ядерного характеру;
- інституційному зміцненні центрів контролю та профілактики хвороб, що передбачає кадрове та матеріально-технічне забезпечення, відповідне до оперативних потреб;
- перегляді принципів готовності закладів охорони здоров'я, зокрема кадрової спроможності, гнучкості структури, здатності до перепрофілювання в умовах кризових ситуацій;
- інтеграції підходів громадського здоров'я та первинної медичної допомоги відповідно до принципу «Єдиного здоров'я» (One Health).

Зазначені положення Стратегії створюють підґрунтя для розроблення професійних стандартів нового покоління, які не лише формалізують вимоги до компетентностей фахівців, а й сприяють гармонізації освітніх програм, системи післядипломного навчання та регулювання практичної діяльності відповідно до національних і міжнародних викликів у сфері громадського здоров'я. В *табл. 1* показано зв'язок цілей Стратегії та компонентів розроблюваного професійного стандарту.

У контексті реалізації Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням КМУ від 17.01.2025 р. № 34-р, професійні стандарти розглядаються як ключовий механізм зміцнення кадрового потенціалу галузі. Згідно з Таблицею моніторингу та оцінки результатів реалізації

Таблиця 1. Зв'язок цілей Стратегії розвитку системи охорони здоров'я та компонентів професійного стандарту

Оперативна ціль Стратегії	Відповідні компоненти професійного стандарту
Єдиний медичний простір; уніфікація підходів	• опис професії, ролей та функцій; принципи міжгалузевої взаємодії
Лабораторна готовність; біобезпека	• компетенції з лабораторної справи, біобезпеки, біозахисту
Розвиток центрів контролю та профілактики	• навички епіднадзора, моніторингу, реагування на загрози
Інтеграція з цивільним захистом	• управління НС, комунікація ризику, координація з іншими службами
Формування кадрового потенціалу	• K/S/A (Knowledge/Skills/Attitudes) -компетенції, рівні кваліфікації EQF (European Qualifications Framework), оцінювання, CPD (Continuing Professional Development)
Підготовка і реагування до глобальних загроз	• готовність до криз, епідеміологічна розвідка, цифрова обізнаність

операційного плану (показник № 16), передбачено щорічну розробку до 35 професійних стандартів, що становить загалом 210 одиниць за період з 2025 по 2030 роки.

В рамках оперативної цілі 1 операційного плану, яка спрямована на забезпечення безперервного розвитку людського капіталу, та у площині стратегічної цілі 3 — розвитку національної системи охорони здоров'я — визначено низку завдань, безпосередньо пов'язаних з формуванням професійних стандартів, зокрема:

- запровадження системи професійного самоврядування та посилення ролі професійних асоціацій у розробленні політик і стандартів (пункт 68);
- інтеграція цифрових компетентностей у професійні стандарти, програми навчання та кваліфікаційні вимоги (пункт 71).

Ці завдання конкретизовані у заходах операційного плану на 2025–2027 роки, серед яких:

- залучення представників професійних асоціацій до розроблення професійних стандартів і галузевих клінічних протоколів (відповідальний: МОЗ);
- впровадження концептуально-референтної рамки цифрових компетентностей у відповідні кваліфікації та стандарти (відповідальні: МОЗ, НСЗУ).

Заплановані індикатори виконання цих заходів включають: залучення фахівців від професійної спільноти до складу робочих груп МОЗ; наявність у професійних стандартах вимог щодо цифрової грамотності, кібергігієни та

інформаційної безпеки. Відповідність стратегічних цілей і компонентів професійного стандарту наведена у *табл. 2*.

Сучасні професійні стандарти у сфері охорони здоров'я виступають не лише інструментом управлінської стандартизації, а й виконують інноваційно-компетентнісну функцію, орієнтовану на: гармонізацію з Європейською рамкою кваліфікацій (EQF); підвищення спроможності національної системи охорони здоров'я до кризових викликів (епідемії, війна, глобальні загрози); забезпечення безперервної професійної освіти (CPD) та розвитку цифрових навичок.

У підсумку, формування та впровадження професійних стандартів є передумовою створення гнучкої, сучасної та стійкої системи підготовки кадрів для громадського здоров'я, яка відповідає як національним пріоритетам, так і європейським інтеграційним вимогам.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 р. № 373 «Про затвердження Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів» (зі змінами), в Україні встановлено єдину уніфіковану процедуру створення професійних стандартів. Зокрема, документ регламентує етапи прийняття рішення про розробку, підготовку проекту, проведення публічного обговорення, погодження із профспілками, експертну перевірку та затвердження. Ініціаторами розроблення професійного стандарту можуть виступати як державні органи, так і заінтересовані недержавні суб'єкти — роботодавці, наукові установи, професійні асоціації, галузеві ради, громадські об'єднання тощо.

Таблиця 2. Відповідність стратегічних цілей і компонентів розроблюваного професійного стандарту вимогам Стратегії розвитку системи охорони здоров'я

Стратегічна/оперативна ціль Стратегії	Відповідне завдання/заходи	Компонент професійного стандарту
Оперативна ціль 1: Безперервний розвиток людського капіталу	Запровадження професійного самоврядування (п. 68)	Управлінська та етична компетентність; участь у професійній спільноті
Стратегічна ціль 3: Розвиток системи охорони здоров'я	Залучення професійних асоціацій до розробки професійних стандартів	Компетентність у розробці стандартів, знання законодавства
Оперативна ціль 1	Інтеграція цифрових компетентностей (п. 71)	Цифрова грамотність, володіння інформаційними системами
Стратегічна ціль 3	Вимоги до кібергігієни та безпеки	Інформаційна безпека, захист даних пацієнтів
Моніторинг (показник № 16)	Щорічна розробка професійних стандартів (до 35/рік)	Уніфікація вимог до кваліфікації та компетентностей

З метою уніфікації підходів до розробки, Національним агентством кваліфікацій були схвалені Методичні рекомендації щодо розроблення професійних стандартів (рішення № 1, протокол № 3 (103) від 25.01.2023 р.), що деталізують зміст етапів та критерії якості проектних документів. Таким чином, Україна впроваджує прозору, доказову та інклюзивну модель формування професійної кваліфікації, яка відповідає міжнародним стандартам і принципам належного врядування у сфері праці.

Водночас, країни Європейського Союзу впроваджують фахові рамки компетентностей як орієнтири для професійної підготовки, оцінювання та розвитку кадрів у сфері охорони здоров'я. Зокрема, Європейська асоціація шкіл громадського здоров'я (Association of Schools of Public Health in the European Region — ASPHER) розробила документ «European Public Health Core Competencies», який виступає методологічною основою для формування освітніх програм, підвищення кваліфікацій та кадрової політики у сфері громадського здоров'я.

Європейське законодавство у сфері регулювання професійної підготовки фахівців у галузі охорони здоров'я прагне досягнення двох взаємопов'язаних цілей:

- забезпечення свободи пересування фахівців між державами-членами ЄС (в межах внутрішнього ринку);
- гарантування високого рівня безпеки пацієнтів через встановлення мінімальних стандартів якості професійної підготовки та систематичного контролю кваліфікацій.

Директива 2005/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 вересня 2005 року «Про визнання професійних кваліфікацій» (далі — Директива) регламентує узгоджені підходи до підготовки, акредитації та взаємного визнання кваліфікацій між країнами-членами. Окремі положення Директиви передбачають право країн-членів перевіряти мовну компетентність фахівців, необхідну для безпечного надання медичних послуг. Водночас такі перевірки повинні бути пропорційними, недискримінаційними та не створювати необґрунтованих бар'єрів для професійної мобільності.

Особлива увага приділяється вимогам до безперервного професійного розвитку (Continuous Professional Development — CPD), що має на меті підтримання актуальності знань та навичок медичних працівників незалежно від країни їх професійної діяльності.

Усі нормативні зміни в країнах ЄС, що стосуються професійного регулювання в охороні здоров'я, супроводжуються обов'язковою оцінкою впливу на безпеку пацієнтів, що є ключовим пріоритетом. Будь-яке спрощення процедур мобільності не повинно призводити до зниження стандартів якості медичної допомоги або погіршення захисту прав пацієнтів.

Директива також підтримує розвиток Європейської рамки кваліфікацій (EQF), яка дозволяє зіставляти національні професійні рівні відповідно до спільних європейських індикаторів компетентностей, знань, умінь та відповідальності.

Рамка компетентностей BOO3-ASPHER (2020) визначає ключові знання, навички та установ-

ки (K/S/A) для кадрового складу громадського здоров'я в Європейському регіоні, узгоджені з принципами EQF (European Qualifications Framework — Європейська рамка кваліфікацій) та ЦСР 3 (третя Ціль сталого розвитку ООН — «Забезпечення здоров'я та благополуччя»). Вона слугує методологічною основою для розробки національних професійних стандартів, освітніх програм і систем безперервного професійного розвитку (CPD), а також інтегрується у «Набір засобів для стійкого кадрового складу охорони здоров'я ВООЗ Європа» (2020–2025). Використовує підходи до планування, інвестування та моніторингу компетенцій, що забезпечує гармонізацію кваліфікацій і підвищення безпеки пацієнтів у контексті універсального медичного покриття [1].

22 лютого 2024 року підписано Стратегію співпраці між ВООЗ та Україною на 2024–2030 роки, у якій викладено зобов'язання Організації підтримувати Україну в її зусиллях з реформування системи охорони здоров'я, наголошується на необхідності інвестицій в інфраструктуру охорони здоров'я, розвитку кадрового потенціалу та впровадження реформ для приведення їх у відповідність до стандартів ЄС [2].

Таким чином, нормативно-правова система України щодо розробки професійних стандартів, зокрема у галузі охорони здоров'я та громадського здоров'я, вже вбудована у логіку європейських директив та кваліфікаційних рамок, і на етапі активної адаптації дозволяє інтегруватися у загальноєвропейський освітній та професійний простір. Застосування таких підходів у розробленні професійного стандарту для фахівця з громадського здоров'я в Україні сприятиме взаємному визнанню кваліфікацій, мобільності кадрів та підвищенню безпеки пацієнтів у контексті транснаціональних загроз.

За результатами огляду наукової вітчизняної та зарубіжної літератури встановлено наступне. У дослідженні Яворовського О.П., Сергеті І.В., Брухна Р.П. та ін. (2024) проаналізовано рівень культури безпеки в закладах охорони здоров'я як ключовий індикатор якості медичних послуг і безпеки пацієнтів. Автори розробили алгоритм аналітичної оцінки рівня культури безпеки, який включає чотири етапи: визначення показників за трьома компонентами (небезпечні дії персоналу, командна робота та управлінська підтримка, небезпечні виробничі фактори), розрахунок інтегральних індексів, інтерпретацію результатів та розробку профілактичних стратегій [3].

З огляду на необхідність розроблення професійних стандартів у галузі охорони здоров'я, результати цього дослідження є важливими для включення компетентностей, пов'язаних з культурою безпеки, до структури таких стандартів. Зокрема, до професійного стандарту фахівця з громадського здоров'я доцільно інтегрувати вимоги щодо: володіння навичками аналізу та оцінки ризиків, дотримання стандартів безпечної поведінки на робочому місці, командної взаємодії в контексті безпеки пацієнтів, здатності розробляти та впроваджувати превентивні заходи. Таким чином, формування високого рівня культури безпеки має бути закріплено в компетентнісному блоці професійних стандартів як ключовий елемент забезпечення якості та безпечності медичних послуг.

У дослідженні Ригана М.М., Яворовського О.П., Брухна Р.П. та ін. (2023) проведено аналіз культури безпеки пацієнтів (БП) у закладах охорони здоров'я України із використанням анкети AHRQ (CIPA) (Agency for Healthcare Research and Quality's — AHRQ). Автори вивчали сприйняття БП залежно від стажу, посади (лікарі/медсестри) та профілю роботи (терапевтичний/хірургічний). Дослідження виявило, що: медсестри оцінюють БП гірше, ніж лікарі; хірурги частіше стикаються з несприятливими подіями; працівники зі стажем понад 21 рік менше повідомляють про помилки, ніж молодші колеги. Найприйнятнішими для підготовки фахівців із БП визначені лікарі хірургічного профілю зі стажем до 5 років, які виявляють критичне ставлення до безпеки та готові до прозорого звітування про інциденти [4].

З урахуванням професійних стандартів, результати цього дослідження підкреслюють необхідність:

- включення у профстандарт компетентності з управління ризиками та культури безпеки;
- акценту на етичній відповідальності, навичках аналізу помилок, командній роботі та прозорості;
- формування моделей поведінки, що базуються на «справедливій культурі» замість покарання.

Ці висновки важливі для розробки компетентнісного блоку професійного стандарту фахівця з громадського здоров'я та інтеграції принципів безпеки пацієнтів у систему безперервного професійного розвитку.

У статті Cai Y., Wang J., Ding P. (2025) представлено компетентнісну модель для фахівців

базового рівня громадського здоров'я, спрямовану на підвищення готовності до реагування на надзвичайні ситуації в системі охорони здоров'я. Основними аспектами дослідження були створення та валідизація комплексної моделі компетентностей. За результатами анкетування 1310 працівників, факторного аналізу та експертної оцінки визначено 7 ключових блоків компетентностей: професійно-технічні навички; медичний професіоналізм; спеціалізовані знання; когнітивно-управлінські здібності; компетенції з громадського здоров'я; реагування на надзвичайні ситуації; фізична й психоемоційна витривалість [5].

Ця модель є прикладом структурованого підходу до формування професійних кваліфікацій відповідно до принципів європейських рамок кваліфікацій (EQF). Модель може бути використана для розробки профстандартів в Україні, особливо для визначення K/S/A-компетенцій (знань, навичок, установок) для фахівців з громадського здоров'я. Висока валідність моделі забезпечує її придатність для інтеграції у програми підготовки, оцінювання та CPD (безперервного професійного розвитку).

Таким чином, стаття пропонує науково обґрунтований зразок компетентнісного профілю, що може слугувати орієнтиром у розробці національних професійних стандартів для фахівців з громадського здоров'я, особливо у контексті готовності до надзвичайних ситуацій.

У статті Hites et al. (2007) представлено модель розвитку компетенцій у сфері готовності до надзвичайних ситуацій, яка була реалізована в Південно-Центральному осередку громадського здоров'я США з метою розширення стандартного набору компетенцій для фахівців, задіяних у реагуванні на надзвичайні ситуації. За результатами дослідження: проведено оцінку потреб місцевих служб реагування; використано навчальні курси, розроблені експертами, для аналізу і вдосконалення національного набору компетенцій; розроблено додаткові компетенції, які враховують специфіку місцевого контексту (наприклад, біотероризм, стихійні лиха, пандемії). Нова компетентнісна модель доповнила національні стандарти у сфері охорони здоров'я. Стаття ілюструє важливість адаптації профстандартів до місцевих викликів у сфері охорони здоров'я [6].

Запропонований підхід може бути використаний в Україні при розробці професійних стандартів фахівців з громадського здоров'я, зокрема в частині готовності до надзвичайних

ситуацій. Визначені нові компетенції можуть інтегруватися у K/S/A-моделі профстандартів та програми безперервного професійного розвитку (CPD). Дослідження підкреслює необхідність гнучкості та оновлення професійних стандартів відповідно до змінюваних локальних та національних потреб, особливо в умовах зростання ризиків у сфері громадського здоров'я.

У статті Hung et al. (2024) представлено глобальний огляд компетенцій і навчальних програм у сфері управління ризиками надзвичайних ситуацій у галузі охорони здоров'я (Health Emergency and Disaster Risk Management — Health EDRM). Метою дослідження було визначити та систематизувати ключові компетенції та навчальні підходи у сфері реагування на надзвичайні ситуації та стихійні лиха у сфері охорони здоров'я, яких наразі не вистачає. За методологією дослідження було проведено окрім огляду літератури за період 1990–2020 рр. англійською та японською мовами, перехресне опитування експертів з міжнародної мережі Health EDRM ($n = 65$).

За результатами виявлено 21 модель компетенцій і 20 навчальних програм (переважно зі США). Основними напрямками компетентностей були: реагування на надзвичайні ситуації, критичне мислення, етика, комунікація, управління, лідерство, прийняття рішень, з особливим акцентом — на лідерські навички та управління кризовими ситуаціями для керованого складу [7].

Дослідження підкреслює необхідність включення спеціалізованих компетентностей щодо управління ризиками надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я Health EDRM до професійних стандартів для працівників галузі. Зміст таких компетентностей співвідноситься з K/S/A-моделлю (Knowledge/Знання, Skills/Навички, Attitudes/Ставлення), що дозволяє системно визначати вимоги до фахівців.

Таким чином, результати дослідження можуть бути інтегровані у професійні стандарти медичних менеджерів, фахівців громадського здоров'я, епідеміологів та інших спеціалістів, з урахуванням потреб безперервного професійного розвитку (Continuous Professional Development — CPD). Стаття створює підґрунтя для розробки національних професійних стандартів з реагування на надзвичайні ситуації (НС) у сфері охорони здоров'я, адаптованих до міжнародних моделей (зокрема WHO та EC).

У дослідженні MacKay M., Ford C., Grant L.E. et al. (2023) проведено огляд наукової та «сірої»

літератури щодо розробки та впровадження рамок компетентностей у сфері громадського здоров'я, з акцентом на освіту та професійний розвиток як студентів, так і практиків. Основними висновками є: ефективна система громадського здоров'я залежить від кваліфікованої міждисциплінарної робочої сили, компетентності якої визначаються через рамки компетенцій (competency frameworks); компетенції охоплюють знання, навички, цінності, поведінку (K/S/A), що необхідні для практики громадського здоров'я. Рамки компетентностей використовуються для формування освітніх програм, оцінки результатів діяльності, виявлення потреб у безперервному професійному розвитку (CPD), планування кадрових стратегій. Вони є основою для розробки професійних стандартів у сфері громадського здоров'я. З недоліків виявлено нестачу дисциплінарно-специфічних стандартів, що є актуальним завданням для країн, які оновлюють свою систему охорони здоров'я відповідно до міжнародних норм (наприклад, Директива 2005/36/ЄС та рекомендації ASPHER). Найкращими практиками визначено освіту, засновану на компетенціях, а також управління процесом створення рамок і включення професійних спільнот [8].

Отже розвиток і впровадження рамок компетентностей як підґрунтя для національних професійних стандартів є ключовим фактором у формуванні сучасної, стійкої та адаптивної системи громадського здоров'я. Це забезпечує відповідність підготовки фахівців до вимог реального сектору та глобальних викликів.

У дослідженні Moore A., Errett N.A., Patel R. (2025) представлено оновлену модель компетенцій для фахівців з готовності та реагування на надзвичайні ситуації у галузі охорони здоров'я РНЕР (Public Health Emergency Preparedness — РНЕР). Визначено 7 ключових компетентнісних сфер (K/S/A), включаючи лідерство та управління (управління кризовими командами); ставлення та мотивація (особисті цінності, етична стійкість); співпраця (робота в міждисциплінарних командах); комунікації (включно з кризовою комунікацією); збір і аналіз даних (для ухвалення рішень у надзвичайних ситуаціях); готовність і реагування (оперативні дії, плани, тренування); основи громадського здоров'я (системне мислення, профілактика) з акцентом на рівність і соціальну справедливість як наскрізну компетенцію. Модель рекомендовано використовувати для оновлення професійних стандартів, розробки

навчальних програм, кваліфікаційних вимог і безперервного професійного розвитку (CPD) відповідно до принципів EQF. Вона сприяє формуванню стійкого кадрового потенціалу у сфері Health EDRM на національному та міжнародному рівнях [9].

У дослідженні Lee J.M., Jansen R., Sander-son K.E. et al. (2023) проаналізовано сучасну літературу щодо готовності системи громадського здоров'я до надзвичайних ситуацій (РНЕР), зокрема у випадках інфекційних загроз, таких як пандемія COVID-19. На основі огляду було підтверджено важливість 11 елементів існуючої Рамкової програми стійкості РНЕР (усі загрози), а також виокремлено 10 нових тем, серед яких: планування з урахуванням нерівності в доступі, вакцинальна інфраструктура, лабораторні системи, профілактика інфекцій, екологічні фактори, законодавча база та ін. Отримані результати мають значення для формування професійних стандартів у галузі охорони здоров'я, оскільки дозволяють уточнити ключові компетенції фахівців, що працюють у сфері реагування на надзвичайні ситуації. Зокрема, йдеться про інтеграцію в професійні стандарти вимог до знань у галузі управління ризиками, епідеміології, комунікацій, роботи з громадами та екологічної стійкості, що відповідає європейським кваліфікаційним рамкам (EQF) та принципам безперервного професійного розвитку (CPD) [10].

У дослідженні Khan Y., Brown A.D., Gagliardi A.R. et al. (2019) було розроблено валідований набір із 67 показників готовності до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я (РНЕР), що відповідають рамці стійкості РНЕР. Використовуючи модифікований метод Дельфі за участю 33 експертів у Канаді, автори визначили ключові критерії ефективності місцевих і регіональних органів охорони здоров'я. Показники охоплюють важливі та практичні аспекти управління ризиками, що дозволяє застосовувати їх як інструмент для оцінки рівня підготовленості, формування професійних стандартів і вдосконалення освітніх та управлінських підходів у сфері громадського здоров'я, у тому числі на міжнародному рівні [11].

У дослідженні Wei W., Liu Y., Zhou N. et al. (2023) за модифікованою методикою Delphi було розроблено й валідовано трирівневу систему індексів готовності до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я. Експертна група після двох раундів досягнула консенсусу щодо 5 показників першого рівня: співпраця в профілак-

тиці та контролі; розвиток реагуювальних можливостей; матеріально-технічне забезпечення; фінансова готовність; підтримка фізичного та психічного здоров'я. Ця система індексів може стати основою для розробки профстандартів фахівців із готовності до надзвичайних ситуацій [12].

ВИСНОВКИ

Розробка та впровадження професійних стандартів для фахівців із громадського здоров'я з вищою немедичною освітою в галузі медико-профілактичної справи є стратегічно важливим кроком для України. Це забезпечить:

- **підвищення кадрового потенціалу** через системне визначення знань, навичок і ставлень (K/S/A), що сприятиме формуванню цілісної професійної кваліфікації та розвитку міждисциплінарної компетентності фахівців;
- **гармонізацію з європейськими та міжнародними нормами** шляхом інтеграції підходів ВООЗ-ASPHER, Європейської рамки кваліфікацій та Директиви 2005/36/ЕС у національне законодавство, що забезпечить порівнянність кваліфікацій, сприятиме мобільності праці та підвищенню якості медичних послуг;
- **посилення культури безпеки пацієнтів** шляхом включення алгоритмів оцінювання культури безпеки до професійних стандартів, що закріпить превентивні заходи, етичну відповідальність, прозорість звітування й командну взаємодію;
- **впровадження індексів готовності та моніторингу ефективності** з використанням показників РНЕР, що створить кількісну основу для оцінки ступеня підготовленості закладів і працівників з громадського здоров'я та стане інструментом щорічного моніторингу й удосконалення стандартів;
- **сприяння безперервному професійному розвитку** шляхом впровадження рамки компетентностей і показників готовності, які ляжуть в основу програм CPD, що гарантують актуалізацію знань і навичок у сфері надзвичайного реагування, підвищуючи стійкість системи охорони здоров'я в умовах воєнного та післявоєнного часу.

У цілому, науково обґрунтована розробка сучасного професійного стандарту у сфері громадського здоров'я забезпечить адаптивність національної системи охорони здоров'я до кризових викликів, підвищить санітарно-епі-

деміологічну безпеку населення та сприятиме інтеграції українських фахівців у європейський та світовий професійний простір.

REFERENCES

1. WHO-ASPHER competency framework for the public health workforce in the European region. In WHO-ASPHER competency framework for the public health workforce in the European Region. World Health Organization. 2020. URL: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/347866/WHO-EURO-2020-3997-43756-61569-eng.pdf>.
2. National workforce capacity to implement the essential public health functions including a focus on emergency preparedness and response. Centers for Disease Control, 2022. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240050402>.
3. Yavorovskyi OP, Serheta IV, Brukhno RP, Skaletskyi YuM, Chopchuk VD, Varyvonchuk DV, Zenkina VI. Do pytannia stvorennia alhorytmu otsiniuvannia kultury bezpeky v suchasnykh zakladakh okhorony zdorovia [On the issue of developing an algorithm for assessing the safety culture in modern healthcare facilities]. *Medychni Perspektivy [Medical Perspectives]*. 2024;(2):194–205. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2024.2.307698>. In Ukrainian.
4. Ryhan MM, Yavorovskyi OP, Brukhno RP, Skaletskyi YuM, Badyuk MI, Kudiievskyi YaV. Naivazhlyvishi profesiino znachushchi yakosti fakhivtsiv z bezpeky patsientiv [The most professionally important qualities of patient safety specialists]. *Medychni Perspektivy [Medical Perspectives]*. 2023;(2):183–190. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2023.2.283413>. In Ukrainian.
5. Cai Y, Wang J, Ding P. A competency model for basic public health professionals in public health emergencies. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*. 2025 Mar;31(2):e14128. doi: 10.1111/jep.14128.
6. Hites LS, Lafreniere AV, Wingate MS, Anderson AC, Ginter PM, Santacaterina L, McCormick LC. Expanding the public health emergency preparedness competency set to meet specialized local and evolving national needs: a needs assessment and training approach. *Journal of Public Health Management and Practice*. 2007 Sep–Oct;13(5):497–505. doi: 10.1097/01.PHN.0000285203.56211.64.
7. Hung KKC, MacDermot MK, Hui TSI, Chan SY, Mashino S, Mok CPY, Leung PH, Kayano R, Abrahams J, Wong CS, Chan EYY, Graham CA. Mapping study for health emergency and disaster risk management competencies and curricula: literature review and cross-sectional survey. *Global Health*. 2024; Feb 21; 20(1):15. doi: 10.1186/s12992-023-01010-y. Erratum in: *Global Health*. 2024 Apr 12;20(1):30. doi: 10.1186/s12992-024-01037-9.
8. MacKay M, Ford C, Grant LE, Papadopoulos A, McWhirter JE. Developing public health competency statements and frameworks: a scoping review and thematic analysis of approaches. *BMC Public Health*. 2023 Nov 13;23(1):2240. doi: 10.1186/s12889-023-17182-6.
9. Moore A, Errett NA, Patel R. Public Health Emergency Preparedness and Response Workforce Competencies: Developing and Supporting the Next Generation of Practitioners. *Disaster Medicine and Public*

- Health Preparedness*. 2025;19:e131. doi: 10.1017/dmp.2025.10068.
10. Lee JM, Jansen R, Sanderson KE, Guerra F, Keller-Olaman S, Murti M, O'Sullivan TL, Law MP, Schwartz B, Bourne LE, Khan Y. Public health emergency preparedness for infectious disease emergencies: a scoping review of recent evidence. *BMC Public Health*. 2023;23(1):420. doi: 10.1186/s12889-023-15313-7.
11. Khan Y, Brown AD, Gagliardi AR, O'Sullivan T, Lacarte S, Henry B, Schwartz B. Are we prepared? The development of performance indicators for public health emergency preparedness using a modified Delphi approach. *PLoS One*. 2019 23;14(12):e0226489. doi: 10.1371/journal.pone.0226489.
12. Wei W, Liu Y, Zhou N, Tian M, Xie L, Watson R, Dai F, Chen Y, Hu W. Constructing an emergency preparedness evaluation index system for public use during major emerging infectious disease outbreaks: a Delphi study. *BMC Public Health*. 2023 Jun 8;23(1):1109. doi: 10.1186/s12889-023-15980-6.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

Це дослідження не отримувало фінансування від жодних грантових чи комерційних організацій.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ТА ЇХ ВНЕСОК

ШКРОБАНЕЦЬ Ігор — концептуалізація, адміністрування проєкту. ORCID 0000-0003-2778-2463.

МАХНЮК Валентина — написання — оригінальний проєкт. ORCID 0000-0001-6196-4370.

ПАЛАМАР Борис — курація даних. ORCID 0000-0003-2510-0713.

ПЕТРИЧЕНКО Олександр — методологія, спостереження. ORCID 0000-0003-3226-2008.

ІВАНЬКО Олеся — курація даних, написання — перегляд та редагування. ORCID 0000-0002-5929-255X.

SOURCES OF FUNDING

This study did not receive funding from any grant or commercial organizations.

CONFLICT OF INTEREST

The authors declare the absence of a conflict of interest.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS AND THEIR CONTRIBUTION

SHKROBANETS Igor — conceptualization, project administration. ORCID 0000-0003-2778-2463.

MAKHNIUK Valentyna — original draft preparation. ORCID 0000-0001-6196-4370.

PALAMAR Borys — data curation. ORCID 0000-0003-2510-0713.

PETRYCHENKO Olexandr — methodology, supervision. ORCID 0000-0003-3226-2008.

IVANKO Olesya — data curation, writing — review and editing. ORCID 0000-0002-5929-255X.

МАХНЮК Валентина: 02094, м. Київ, вул. Полуботка Павла Гетьмана, 50.
Тел.: +38 044 292 1441; e-mail: 5593463@ukr.net

МАХНИУК Valentyna: 50 Pavlo Polubotka Hetman Street, Kyiv, 02094, Ukraine.
Phone: +38 044 292 1441; e-mail:5593463@ukr.net